

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԻ ՊԱԼԱՏԻ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ
ԳԻՏԱՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ԿԱՐԾԻՔ
(AMICUS CURIAE) № 15/17**

14.12.2017թ.

ք. Երևան

Հայաստանի Հանրապետության փաստաբանների պալատի (**այսուհետ՝ Պալատ**)
խորհրդին առընթեր գիտավերլուծական կենտրոնը (**այսուհետ՝ Կենտրոն**),
քննարկելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի (ընդունվել է
05.12.2013թ., ուժի մեջ է մտել 07.01.2017թ., ՀՕ-139-Ն)¹ 213-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝
ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը,

Պ Ա Ր Զ Ե Ց

«Հելսինկյան քաղաքացիական ասամբլեայի Վանաձորի գրասենյակ»
հասարակական կազմակերպությունը (ներկայացուցիչ՝ Արտուր Հարությունյան)
06.10.2017թ. դիմել է ՀՀ սահմանադրական դատարան՝ խնդրելով ՀՀ
Սահմանադրության 61-րդ հոդվածին հակասող և անվավեր ճանաչել ՀՀ վարչական
դատավարության օրենսգրքի 213-րդ հոդվածի 1-ին մասը:

Դիմողի փաստարկները հիմնականում հանգում են հետևյալին.
դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթի կիրառման արդյունքում զրկվել է ստորադաս
դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի իրավաչափությունը
վերադասության կարգով բողոքարկելու իրավունքից, քանի որ նման հնարավորություն
օրենսդրությունը չի նախատեսում:

Դիմողի կարծիքով՝ ընդհանուր սկզբունքն այն է, որ ընտրական գործերի
շրջանակներում ներպետական օրենսդրությունը պետք է երաշխավորի ընտրական
գործընթացին մասնակցող յուրաքանչյուր անձի արդար դատաքննության իրավունքը՝
ներառյալ դատական ակտի բողոքարկման հնարավորությունը:

Դիմողը պնդում է, որ վիճարկվող դրույթը սահմանափակել է դատավարության
մասնակից հանդիսացած անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքի
արդյունավետ իրականացումը, հնարավորություն չտալով իրացնել դատարանի՝ գործն
ըստ էության լուծող վերջնական դատական ակտը բողոքարկելու սահմանադրական
իրավունքը: Այլ կերպ ասած՝ վիճարկվող դրույթը ոչ միայն զրկում է անձին դատարանի
ոչ արդարացի դատական ակտը բողոքարկելու իրավունքից, այլև՝ ստորադաս

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2013.12.28/73(1013).1:

դատարանի հնարավոր ոչ արդարացի դատական ակտով իր խախտված կամ սահմանափակված իրավունքի վերականգնման հնարավորությունից:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի թիվ 1 դատական կազմի 23.10.2017թ. ՍԴԴԿՈ/1-24 որոշմամբ անհատական դիմումն ընդունվել է քննության: Գործի քննությունը նշանակված է 2017թ. դեկտեմբերի 19-ին:

ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

Դատական ակտերի վերանայման իրավունքը դիտարկվում է արդար դատաքննության իրավունքի բովանդակության համատեքստում: Դատական պաշտպանության, արդար դատաքննության իրավունքի և արդարադատության մատչելիության, ինչպես նաև իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքների բովանդակությունը ՀՀ սահմանադրական դատարանի և Եվրոպական դատարանի դատական պրակտիկային համապատասխան մի շարք գործերով արդեն իսկ բացահայտվել է Կենտրոնի կողմից նախկինում տրված եզրակացություններով:

ՀՀ գործող Սահմանադրությամբ անձի՝ դատական պաշտպանության իրավունքն ամրագրող սահմանադրաիրավական նորմերի բովանդակությունը հետևյալն է.

Հոդված 61. Դատական պաշտպանության իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններ դիմելու իրավունքը

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:

...

Հոդված 63. Արդար դատաքննության իրավունքը

1. Յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

...

Նշված սահմանադրաիրավական նորմերը համանման բովանդակությամբ սահմանված էին մինչև 2015թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով ընդունված սահմանադրության 18 և 19-րդ հոդվածներում, որոնց վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր դիրքորոշումն է արտահայտել 2006թ. հոկտեմբերի 18-ի ՍԴՈ-652, 2006թ. նոյեմբերի 16-ի ՍԴՈ-665, 2007թ. ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 և մի շարք այլ որոշումներում:

Ինչպես արդեն նշել ենք, անձի դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակության բաղկացուցիչ մասն է կազմում նաև վերադասության կարգով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտը: ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 2007թ. ապրիլի 9-ի թիվ ՍԴՈ-690 որոշման մեջ մասնավորապես արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը.

«Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սահմանադրաիրավական վերոհիշյալ նորմերի ընդհանուր բովանդակությունից հետևում է.

...գ) ընթացիկ օրենսդրության խնդիրն է նյութական և ընթացակարգային նորմերի միջոցով սահմանել ու մանրամասնել ինչպես ՀՀ վճռաբեկ դատարանի սահմանադրական կարգավիճակից բխող, այնպես էլ ընդհանուր իրավասության և մասնագիտացված ստորադաս դատարանների լիազորությունների շրջանակը, իրականացման կարգն ու պայմանները...»:

Կամ, ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իր 08.10.2008 թիվ ՍԴՈ-765 որոշմամբ արձանագրել է.

«Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ հստակ ձևավորված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծվել է, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդար դատաքննության հիմնարար երաշխիքներից, այդ թվում՝ նաև քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների կապակցությամբ դատարանի մատչելիությունը»:

Իսկ 15.07.2011թ. թիվ ՍԴՈ-984 որոշմամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանը հատուկ նշել է. «Սահմանադրական դատարանի որոշման հիման վրա **դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի** ողջ բովանդակությունը հանգում է նրան, որ այդ ինստիտուտի միջոցով **ապահովվում է խախտված սահմանադրական իրավունքների վերականգնումը**: Խախտված իրավունքների վերականգնումը պահանջում է խախտման արդյունքում տվյալ անձի համար առաջացած բացասական հետևանքների վերացում, ինչն իր հերթին պահանջում է հնարավորինս վերականգնել մինչև իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակը (restitutio in integrum): Այն դեպքում, երբ անձի սահմանադրական իրավունքը խախտվել է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով, այդ իրավունքի վերականգնման նպատակով մինչև իրավախախտումը գոյություն ունեցած վիճակի վերականգնումը ենթադրում է այնպիսի վիճակի ստեղծում, որը գոյություն է ունեցել տվյալ դատական ակտի բացակայության պայմաններում...»:

Դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտին ՀՀ սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է նաև 09.09.2008թ. թիվ ՍԴՈ-758, 20.07.2007թ. թիվ ՍԴՈ-709, 28.11.2007թ. թիվ ՍԴՈ-719, 08.01.2008թ. թիվ ՍԴՈ-765, 22.09.2009թ. թիվ ՍԴՈ-849 և մի շարք այլ որոշումներում:

* * *

Վիճարկվող վարչադատավարական նորմի բովանդակությունը հետևյալն է.

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 213-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործերով վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը վերջնական են, վերանայման ենթակա չեն և ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:

Եվրոպական դատարանի դատական նախադեպերի, ինչպես նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դատական պաշտպանության և արդարադատության մատչելիության իրավունքը կարող է որոշակիորեն սահմանափակվել կապված վերադաս դատական ատյաններում դատական ակտերի վերանայման իրավունքի իրականացման որոշակի կարգի և պայմանների սահմանման հետ:

Մինչդեռ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմն ուղղակիորեն արգելափակում է անձի իրավունքը վերադաս դատական ատյանում բողոքարկելու ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործով կայացված դատական ակտը: Նման սահմանափակումը չի բխում արդարադատության մատչելիության և դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակությունից և հակասում է ՀՀ սահմանադրական դատարանի՝ համապատասխան գործերով արտահայտված դիրքորոշումներին:

Օրենսդրության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ առանձին դեպքերում գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից: Այնուամենայնիվ, այդ դեպքում ևս օրենսդիրը չի սահմանափակել անձի իրավունքը օգտվելու դատական ակտի բողոքարկման հնարավորությունից:

Օրինակ, «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 17.1 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Դատարանի՝ սնանկության գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը (որոշումները, վճիռները) օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:

Նույն օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝

1. Դատարանի՝ սնանկության գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերը կարող են բողոքարկվել վերաքննության կարգով: Վերաքննիչ բողոք կարող է բերվել այդ ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 15-օրյա ժամկետում, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դատարանը ժամկետի բացթողումը համարում է հարգելի:

Նման իրավակարգավորման նպատակն այն է, որպեսզի դատական ակտով նախատեսված իրավական հետևանքներն առաջանան դրա հրապարակման պահից՝ հաշվի առնելով կարգավորվող իրավահարաբերությունների առանձնահատկությունները, դատական ակտի կիրառման հրատապությունը: Սակայն, միևնույն ժամանակ օրենսդիրը չի սահմանափակել անձի դատական

պաշտպանության իրավունքը գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի վերանայման հնարավորության տեսանկյունից:

Վիճարկվող իրավակարգավորման պարագայում, սակայն, նախատեսվել է դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու արագացված ընթացակարգ՝ հրապարակման պահից, սակայն միաժամանակ արգելափակվել է այդ դատական ակտի բողոքարկման իրավունքը, ինչը դատական պաշտպանության իրավունքի խախտումից զատ, անձին զրկում է նաև դատական ակտի վերանայման միջոցով իր խախտված իրավունքի վերականգման հնարավորությունից:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ Կենտրոնը գտնում է.

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 213-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթի ՀՀ սահմանադրությանը խնդրահարույց է:

Համակարգող՝

Լյուդվիկ Դավթյան